

Medlemmer av fylkestinget Hordaland

Medlemmer av Opplærings- og helseutvalet

Bergen, 06.11.2014

Uttale om Årsbudsjett for 2015/økonomiplan 2015 – 2018 frå Utdanningsforbundet Hordaland

I denne uttalen ønskjer Utdanningsforbundet å greie ut om konsekvensar av kutt i budsjettet for 2015, og å komme med ei sterk oppmoding til fylkestinget om å endre på dette.

Innleiing

Reduksjonen i Budsjettforslaget for 2015 gir stramme rammer for dei vidaregåande skulane i fylket. Utdanningsforbundet Hordaland er svært uroa for konsekvensane dette får for elevane på skulane. Målsetjinga om auka gjennomføring og læringsutbytte, satsing mot fråfall og betre kvalitet i den vidaregåande skulen vert vanskeleg å nå. Nedtrekket på 45 millionar kroner som er varsla i budsjettforslaget, er dramatisk for den vidaregåande skulen.

Den største reduksjonen i budsjettet for 2015 er grunngjeven i 270 færre elevar i vidaregåande i Hordaland skuleåret 2015/2016. Her er det tenkt eit kutt på 38 millionar. Med aukande konkurranse frå private skular og finansieringsmodellen som vert praktisert i Hordaland fylke, varslar dette dårlegare økonomi og store innsparingar på skulane.

Utdanningsforbundet har vore i streik denne sommaren og tidleg haust. Det betyr at Hordaland fylke har spart 18 millionar i lønnsutgifter til streikande lærarar. I tillegg har dei spart 0,4% av lønnsauken til lærarar og leiarar som er med i Utdanningsforbundet fordi tidspunktet for gjeldande lønn vart sett til 01.09.2014 og ikkje 01.05.

Desse pengane må førast tilbake til dei vidaregåande skulane, slik at budsjettet for 2015 vert ansvarleg.

Finansieringsmodellen og store kutt i budsjett for opplæring

Stykkprisfinansiering er ein modell der marknadstenking ligg til grunn. Elevane har fått ein pris på hovudet sitt, og tek denne med seg til skulen dei skal gå på. Dette dannar grunnlaget for skulen si drift. Dess fleire elevar som vel å gå på ein skule, dess meir pengar får skulen å drive for. Derfor har

HFK og valt å la elevane få karakterbasert fritt skuleval. Då er tanken at skulane skal konkurrere om elevane, og dess fleire elevar ein skule får, dess betre økonomi får han.

Denne teorien fungerer ikkje like bra i skulesamanheng som han gjer i ein tradisjonell marknad. I ein tradisjonell marknad er det tilbod og etterspurnad som avgjer om ei verksemd har suksess eller ikkje. Er etterspurnaden større enn tilbodet, kan verksemda produsere meir, og tene meir. Er derimot tilbodet større enn etterspurnaden, lyt verksemda redusere tilbodet for å overleve. I skulen er det ikkje slik. Ein reduksjon i elevtal gir ikkje skulane automatisk høve til å redusere på tilbodet sitt. Elevane har rett på vidaregåande opplæring og skulane må ha eit tilbod å gi dei.

Mange elevar søker seg til skular i Bergen sentrum, noko som gjer at desse skulane kan fylle opp klassane sine for å betre økonomien. I områda rundt Bergen sentrum vel elevane andre skular enn nærskulen, og det vert vanskelegare for desse «nabo»- skulane å fylle opp klassane. Skal dei få økonomien til å gå rundt, må dei ta andre grep, til dømes å redusere fagtilbodet skulen har, eller redusere på vikarbudsjet, støtteundervisning eller å slå saman klassar på yrkesfag.

I regionane rundt Bergen er det mindre vandring mellom skulane, og mange skular lyt basere seg på dei elevane som soknar til skulen. Dermed er svingingar i fødselstalet ein viktig faktor som spelar inn på økonomien til skulen. År med store elevkull kan vere gode år, medan år med mindre elevkull gjer økonomien vanskelegare.

Som kjent er det då vanleg å spare ved å auke storleiken på elevgruppene og å slå saman grupper i fellesfag på yrkesfag. Tendensen dei siste åra er større elevgrupper både på studiespesialiserande og på yrkesfag. Dette gjer at det vert mindre tid til kvar elev og vanskelegare å drive tilpassa opplæring. Både ressurssteke og ressursvake elevar tapar på dette. Målet om auka læringsutbyte og gjennomføring vert vanskelegare å nå. Det same gjeld satsing mot fråfall. Ein svært uheldig konsekvens ville vere dersom skulane måtte legge ned tilbod – når dei ikkje greier å få mange nok elevar i klassane.

Skulle ein gjennomført marknadslogikken i skulen, måtte skulane redusert tilbodet sitt til eit nivå som garanterte dei å ha ventelister. Då kunne dei teke inn så mange elevar som var naudsynt for forsvarleg økonomisk drift, og latt vere å ta inn alle søkjarane. Eit slikt system ville ført til store menneskelege og samfunnsrelaterte problem, og går heller ikkje saman med retten til vidaregåande opplæring.

Effektivisering er ikkje eit omgrep som går godt saman med forsvarleg pedagogisk praksis. Fleire elevar pr lærarårsverk er nok budsjetteffektivt, men ikkje pedagogisk godt nok. Tendensen med store

klassar er aukande, og det er no vanleg praksis å slå saman grupper i fellesfag på yrkesfag – noko som berre unntaksvis vart praktisert før stykkprismodellen vart innført. Hordaland får «tynnare og tynnare fagleg breidde» på skulane. Det betyr mindre å velje mellom, og fare for at naudsynte tilbod i distrikta vert lagt ned. Med den konsekvensen at 16-åringar må flytte på hybel for å få den utdanninga dei ønskjer.

Når det står at «den overordna økonomiske situasjonen i sektoren er vurdert som totalt sett god» - veit me at leiing og lærarar ikkje har same oppfatning. Fleire elevar får ikkje førstevelet sitt fordi skulane ikkje ser seg råd til å oppretthalde eit variert tilbod når gruppene vert for små. Svake og umotiverte elevar opplever at dei ikkje blir tatt godt nok vare på når gruppene vert for store.

Utdanning er investering i framtida, og såleis er det avgjerande at politikarane no tek ansvar på tvers av partilinjene.

Satsing mot fråfall, auka læringsutbytte og gjennomføring?

Hovudmålet for den vidaregåande opplæringa i Hordaland fylkeskommune for 2013 - 2015 er auka læringsutbytte og fullføring. Hordaland fylkeskommune har vore eit føregangsfylke med omsyn til satsing mot fråfall. Det er høgst usikkert kor mykje statlege midlar som vert tilført skulane i framtida. Fleire av innsparingstiltaka som vert nytta i HFK i dag, går allereie hardt ut over elevar som er i faresona for fråfall.

Dei tre tiltaksområda som får særskild merksemd skuleåra 2013 – 2015 er klasseleiing, vurdering for læring og bruk av IKT i læringsarbeidet. Når økonomien vert dårlegare, er det viktig å gjere rette prioriteringar. Ein kan til dømes ikkje satse på vurdering for læring, og gje så stramme budsjett til skulane at rektorar kuttar i lærartimar og etablerer praksis som gjer at kutt i lærartimar vert den lettaste måten å spare pengar på. Læraren er viktig og spelar kanskje den største rolla i arbeidet mot fråfall. Tett oppfølging på skulen og på praksisplassar er avgjerande for ei meningsfull og utviklande vurdering og gode relasjonar som skapar tryggleik og gode læringsmiljø for elevane. I alle tiltaka for auka gjennomføring som er lista opp i forslaget til budsjett, ser me at tett oppfølging av fagleg kompetente lærarar er avgjerande for det utbytte elevane kan få. Når klassane vert for fulle fører dette også til ei større belastning på kvar lærar. Lærarane har ansvar for elevsamtalar, fagsamtalar, vurdering og eigenvurderingssamtalar med mykje meir.

Det er gledeleg å sjå at tiltak som studieverkstad, tiltak retta mot minoritetsspråklege, ekstra løyving til framandspråkopplæring på skular med få parallellar på studiespesialiserande er tilgodesett i dette budsjettforslaget.

Satsing på rekruttering og heving av fagkompetansen til lærarar på yrkesfag, er også nødvendig og velkommen.

Prosjekt til fordjuping – samarbeid skule og- praksisplass

Faget prosjekt til fordjuping – PTF, er eit stort fag på yrkesfag – 6 timar på VG1 og 9 timar på VG2. Elevane skal plasserast ut i bedrifter og på institusjonar for å få djupare kjennskap til ein mogleg arbeidsplass i framtida. På desse praksisplassane er det særskild viktig at lærarane har tett oppfølging av kvar elev. Mellom anna for å sikre at dei er tatt godt vare på, og at dei får rett undervisning/praksis og vurdering. Det er svært øydeleggjande for motivasjon og læring dersom samarbeidet skule og praksisplass ikkje fungerer. Mange elevar kjenner då at faget vert meiningslaust og dei fell frå.

Utdanningsforbundet er fortsatt særskild uroa for dette faget. Den uheldige praksisen i fylket der ein vel å kutte timar i faget – gjeld også for inneverande skuleår. Så godt som alle skulane har eit lite kutt på om lag ein time på VG2, men fleire kuttar mykje meir. Dette fører til at nokre elevar får lite eller ikkje oppfølging på praksisstaden. Elevar som treng særskild oppfølging og som ikkje kan vere ute i praksis, vil heller ikkje få tilbod om relevant undervisning på skulen. Fleire av praksisplassane har meldt at dei ikkje ønskjer å ta inn elevar dersom dei får ansvar for vurderingsarbeid som dei ikkje har føresetnader til å gjere. Utan praksisplassar, har ikkje dette faget noko framtid. Utdanningsforbundet meiner at faget er særskild viktig for gjennomføring dersom det er tett samarbeid mellom skule og praksis. Då er det oppsiktsvekkjande at økonomien til skulane i fylket skal vere så dårleg at skuleleiarar ser på prosjekt til fordjuping som eit fag der det er mogleg å spare pengar.

Minoritetsspråklege elevar

OT/PPT uttrykkjer stadig sterk uro for denne elevgruppa. Minoritetsspråklege elevar har eit meiningslaust stort fråfall i vidaregåande opplæring. Det er derfor gledeleg å sjå at denne gruppa har fått auka midlar til tiltak. Alle som får opplæringsoppgåver for elevar med eit anna morsmål, treng naudsynte ekstraressursar og tid for å kunne fokusere særskilt på læringa til desse elevane. Dersom ein ikkje sørgjer for gjennomføring også for dei minoritetsspråklege, kan det få store samfunnsmessige konsekvensar.

Utstyr på skulane

Utstyrssituasjonen for yrkesfag er uakseptabel på mange skular. Ein må kunne tilby praktisk opplæring med moderne utstyr slik næringslivet krev. Det er mykje utdatert og til dels farleg utstyr i verkstadene. Etter tilsynet har det komme pålegg om utbetringar og utskiftingar for å oppfylle forskriftene. Særleg på skular som ikkje har eigne midlar, er det fylket sitt ansvar både å sikre tryggleik og å syte for tidsmessig utstyr.

Skuletilbodet i Hordaland – uro for aukande privatisering

Under avsnittet «Redusert elevtal og strukturendringar» kan ein lese at elevnedgangen hausten 2013 på 343 elevar og 11 utdanningsprogram ikkje var budsjettmessig korrigert for, noko som styrka skulebudsjetta, totalt og for kvar skule. Dette er ikkje heilt sant, då stykkprisen, elevsatsen, ikkje vart korrigert tilstrekkeleg for tariffoppgjeret i 2013. Dermed var det i realiteten ein nedgang på vel 2% i lønnsbudsjettet frå 2012 til 2013. Då elevtalet var lågare enn budsjettert, fekk skulane kompensert noko av dette, men ikkje meir enn at nedgangen kom på litt under 2%. Dette vart det delvis korrigert for i budsjettet for 2014, ved at elevsatsen auka noko meir, men det vart ikkje full kompensasjon for reduksjonen i elevsatsane frå 2013. Dette betyr at lønnsbudsjettet for same tal elevar er lågare no enn for nokre år sidan. Dermed vert det fleire elevar pr. lærar enn tidlegare, noko fylkesrådmannen sjølv poengterer.

Samstundes betyr dette at skulane vil få problem med å fylle opp klassane når elevtalet vert lågare. Skulane må likevel gi elevane det same fagtilbodet til elevane, men dei vil ikkje ha god nok finansiering i botn. Dermed må skulane finne på kreative løysingar for å få økonomien til å gå rundt. Denne kreativiteten er det elevane som lir under.

Hordaland er no godt i gang med å realisere endringane etter skulebruksplanen. Amalie Skram er tatt i bruk. Voss er i god gang med å realisere sin del. Skulane i region Nord og på Bømlo står for tur. Hordaland fylke er i ferd med å byggje opp solide og gode tilbod med moderne skular i alle regionar. Utdanningsforbundet er uroa over ei aukande privatisering i fylket. Det er no viktig å satse på dei nye framtidsetta offentlege skulane, og vere restriktive når det kjem søknader frå private som klart konkurrerer i ein marknad der det alt er overkapasitet. Aktuelt no er søknaden om å opprette Sotra realfagsgymnas.

Konsekvensane av budsjettkutta for opplæringssektoren i 2015

Å utsetje opplæringssektoren for endå eit budsjettkutt - denne gongen ei innsparing på 45 millionar - er slik me ser det, politisk uansvarleg. Dei vidaregåande skulane melder om at programområda i utgangspunktet er underfinansiert og at elevsatsen er for låg.

Den einskilde skulen må ta ei eventuell ny innsparing ved

- å overfylle klassar
- å slå saman klassar i fellesfaga (norsk, samfunnsfag, engelsk..osv) i yrkesfag
- å redusere lærartimar knytt til faget Prosjekt til fordjuping
- ikkje setje inn tiltak som kan auke gjennomføring for utsette elevar som til dømes minoritetsspråklege
- ikkje setje inn vikarar når lærarar er borte
- å redusere i støtteundervisninga

Utdanningsforbundet vil sterkt åtvare mot dette dersom hovudmålet for budsjettåret 2015 er auka læringsutbytte og fullføring. Difor må Fylkestinget no gjere dei nødvendige vedtaka som sikrar god kvalitet for både elevar og lærarar i samband med budsjetthandsaminga.

- Innsparinga i lønnsutgifter som følgje av streiken, må komme skulane til gode i 2015.
- Fylkestinget må seie nei til søknader om å opprette private skular når det er klart at området alt har overkapasitet på elevplassar.

Fylkespolitikarane må ta på alvor konsekvensane av den årvisse nedskjeringa på skulebudsjettet.

•

•

•

• Med helsing

Utdanningsforbundet Hordaland

•

• John G. Torsvik

• Fylkesleiar

Turid Strømmen

•

medlemsråd VGO

Leiar

